

**Conceptul Programului de implementare, pentru anii 2026 -2030, a Strategiei Naționale
pentru Cultură și Patrimoniu pentru anii 2025-2035**

1.Denumirea documentului	Programul de implementare, pentru anii 2026 -2030, a Strategiei Naționale pentru Cultură și Patrimoniu pentru anii 2025-2035
2.Tipul documentului de politici publice care se propune a fi elaborat	Programul de implementare, pentru anii 2026 -2030, a Strategiei Naționale pentru Cultură și Patrimoniu pentru anii 2025-2035 reprezintă un document de politici publice pe termen mediu (5 ani). Programul va fi elaborat în conformitate cu prevederile Hotărârii Guvernului nr. 386/2020 cu privire la planificarea strategică, Legii nr. 100/2017 cu privire la actele normative și aprobat prin Hotărâre de Guvern.
3. Problema care urmează a fi abordată	În ultimii ani, sectorul cultural din Republica Moldova a fost profund afectat de o succesiune de crize majore – sanitare, economice și geopolitice care au amplificat vulnerabilitățile sistemice și au testat capacitatea de reziliență a instituțiilor culturale, atât publice, cât și independente. Pandemia COVID-19 a generat întreruperi severe în activitățile culturale, începând cu anul 2020, în urma restricțiilor impuse. Evenimentele culturale au fost anulate sau amânate, iar spațiile publice culturale, precum teatre, muzee, biblioteci, săli de spectacole au fost închise pe perioade îndelungate. Acest context a dus la pierderi semnificative de venituri, reduceri de personal și limitarea drastică a interacțiunii dintre instituțiile culturale și public. Pe lângă criza sanitară, declanșarea războiului din Ucraina, în februarie 2022, a generat un val masiv de migrație, creând presiuni suplimentare asupra sistemului socio-economic și cultural național. Potrivit datelor Agenției ONU pentru Refugiați (UNHCR), peste 1,2 milioane de persoane au tranzitat Republica Moldova de la începutul conflictului, iar aproximativ 128.000 de refugiați ucraineni au rămas pe teritoriul țării. În acest context, sectorul cultural a fost chemat nu doar să supraviețuiască, ci și să contribuie activ la procesele de incluziune și coeziune socială. Deși aceste crize au avut un impact negativ major asupra stabilității și funcționării normale a sectorului cultural, ele au evidențiat, totodată, rolul esențial al culturii în consolidarea rezilienței comunităților și în sprijinirea solidarității sociale. Capacitatea sectorului cultural de a se adapta rapid, de a răspunde provocărilor emergente și de a contribui la integrarea grupurilor vulnerabile (precum refugiații) este un indicator important al potențialului său strategic. Cu toate acestea, impactul cumulativ al acestor crize a scos la iveală o serie de probleme structurale care necesită intervenții urgente: infrastructura precară și insuficient digitalizată; lipsa mecanismelor de sprijin financiar, inclusiv pentru sectorul cultural independent; lipsa unor politici culturale adaptate contextelor regionale și internaționale variabile ș.a. Aceste realități subliniază necesitatea reformării domeniului culturii și patrimoniului cultural, atât pentru a-l face mai rezilient în fața riscurilor viitoare, cât și pentru a-i consolida rolul de actor cheie în dezvoltarea durabilă și incluziunea socială. Una dintre cele mai acute probleme ale sectorului cultural din Republica Moldova o reprezintă infrastructura insuficient dezvoltată și slab modernizată. Majoritatea clădirilor culturale – muzee, case de cultură, biblioteci sau săli de spectacole – au fost

construite în perioada anilor '70-'80, într-un context demografic și economic complet diferit de cel actual. În ultimele decenii, lipsa investițiilor constante și a lucrărilor de întreținere a condus la degradarea semnificativă a acestor edificii.

Depopularea satelor, migrația externă și scăderea numărului de tineri afectează direct funcționarea instituțiilor culturale locale. În multe comunități rurale, lipsa publicului și deficitul de resurse umane calificate determină închiderea treptată a caselor de cultură sau utilizarea lor la un nivel minim, determinând adâncirea decalajelor culturale dintre rural și urban. În același timp, spațiile culturale urbane, deși mai numeroase, adesea nu mai corespund cerințelor actuale de confort, siguranță și accesibilitate, inclusiv pentru persoanele cu dizabilități. Infrastructura culturală a Republicii Moldova necesită o modernizare amplă și o adaptare la cerințele culturale actuale ale populației, pentru a sprijini dezvoltarea unei vieți culturale dinamice și accesibile în întreaga țară. Modernizarea acesteia presupune reabilitarea și valorificarea clădirilor existente, dotarea instituțiilor culturale cu echipamente și tehnologii moderne, eficiente din punct de vedere energetic, precum și dezvoltarea unor noi spații și facilități culturale. Totodată, este importantă diversificarea serviciilor oferite și îmbunătățirea managementului instituțiilor culturale, pentru a răspunde mai bine nevoilor comunităților locale.

Datele statistice confirmă tendința de declin: numărul bibliotecilor a scăzut de la 2.674 în 2019 la 2.544 în 2024, iar numărul caselor de cultură s-a redus de la 1.216 la 1.183 în aceeași perioadă. În cazul muzeelor, deși acestea joacă un rol esențial în protejarea patrimoniului cultural, multe dintre acestea funcționează în clădiri învechite, cu condiții precare de depozitare și lipsă de infrastructuri adecvate pentru conservarea bunurilor culturale. În eventualitatea unor calamități naturale sau conflicte, Republica Moldova nu dispune încă de centre specializate pentru protejarea patrimoniului cultural mobil.

De asemenea, se remarcă o polarizare a ofertei culturale, concentrată în centrele municipale (Chișinău, Bălți, Cahul, Ungheni), în timp ce localitățile mici și mediul rural rămân slab deservite din punct de vedere cultural. Acest dezechilibru contribuie la excluderea socială și la lipsa participării culturale active a unei părți semnificative din populație.

În mediul rural, accesul limitat la oferte culturale relevante, atractive și adaptate intereselor copiilor și tinerilor determină o orientare accentuată a acestora către forme alternative de divertisment digital, cu risc de izolare față de valorile culturale naționale. Lipsa facilităților și infrastructurii adecvate, cum ar fi rampe pentru accesul în scaun cu roțile, ascensoare sau spații adaptate pentru persoanele cu dizabilități, pot limita participarea acestor grupuri la evenimentele culturale. De asemenea, minoritățile etnice sau lingvistice pot întâmpina dificultăți în accesarea evenimentelor culturale din cauza barierei lingvistice sau a diferențelor culturale.

În contextul reducerii numărului de consumatori culturali, costurile de întreținere a clădirilor rămân ridicate, ceea ce duce la subutilizarea și deteriorarea continuă a infrastructurii. Situația menționată afectează calitatea serviciilor culturale, scade atractivitatea localităților și contribuie indirect la continuarea migrației populației.

Protejarea și valorificarea insuficientă a patrimoniului cultural, în toate formele sale - imobil, mobil și imaterial. Fragmentarea cadrului normativ și instituțional,

	suprapunerile de competențe și lipsa unei coordonări eficiente între nivelurile central și local determină o gestionare inegală a patrimoniului cultural, afectând în special comunitățile rurale, unde structurile administrative nu dispun de specialiști și resurse adecvate. Gradul redus de digitalizare și lipsa interoperabilității bazelor de date împiedică integrarea informațiilor în infrastructurile naționale și europene. Doar o mică parte dintre bunurile de patrimoniu sunt documentate digital, ceea ce reduce accesul publicului și al cercetătorilor la informație și accentuează decalajele teritoriale și digitale dintre centrele urbane și localitățile mici. Absența unui sistem modern de evidență și monitorizare geospațială a monumentelor și siturilor diminuează capacitatea statului de a gestiona unitar și transparent patrimoniul imobil, favorizând intervențiile necontrolate. Multe bunuri imobile înscrise în Registrul monumentelor Republicii Moldova ocrotite de stat nu dispun de documentație istorică. Resursele financiare și umane destinate conservării și restaurării sunt insuficiente. Lipsa unui fond dedicat și deficitul de specialiști, în special restauratori și experți digitali, limitează intervențiile și perpetuează decalajele generaționale și teritoriale. La nivel instituțional domeniul este marcat de insuficiența personal specializat, iar media de vârstă a specialiștilor activi depășește 55 de ani. Patrimoniul cultural este vulnerabil la riscuri naturale, climatice și antropice, în lipsa unui cadru de reacție coordonat. Numeroase monumente istorice se află într-o stare avansată de degradare. Gradul scăzut de valorificare economică și turistică a patrimoniului cultural limitează impactul acestuia asupra dezvoltării locale. Majoritatea proiectelor culturale și investițiilor sunt concentrate în municipiul Chișinău, precum și în câteva centre municipale, în timp ce zonele rurale rămân slab reprezentate și au acces restrâns la finanțare. Decalajele instituționale, lipsa de resurse și digitalizarea insuficientă afectează grav comunitățile vulnerabile, în special cele rurale, care nu dispun de specialiști sau fonduri pentru protejarea patrimoniului cultural. Accesul limitat la informație și finanțare afectează zonele cu potențial cultural și turistic, accentuând inegalitățile față de centrele urbane. Fără intervenții urgente, patrimoniul local riscă să se degradeze iremediabil, iar comunitățile își pot pierde identitatea culturală și oportunitățile de dezvoltare. Insuficiența resurselor umane de specialitate, în special în mediul rural. Salariile insuficiente, vulnerabilitatea socială a artiștilor și lipsa unui sistem adecvat de protecție socială fac ca profesiile culturale să fie puțin atractive, în mod special pentru tineri. În timp ce domeniul tehnologiei informației înregistrează creșteri rapide de venituri, cultura rămâne printre sectoarele cu cele mai mici salarii, fapt care accentuează fenomenul de îmbătrânire a personalului și riscul de pierdere a talentelor calificate. Anul 2022 a marcat un punct de schimbare în evoluția forței de muncă din sectorul cultural al Republicii Moldova. Pentru prima dată, numărul angajaților a depășit pragul de 17.000 de persoane, înregistrând o creștere anuală semnificativă de 20,3%. Toate domeniile culturale au contribuit la această evoluție pozitivă: activitățile de creație și interpretare artistică au înregistrat o creștere de circa 1.000 de persoane, bibliotecile,
--	---

arhivele, muzeele și alte instituții culturale au angajat peste 600 de persoane noi, iar casele de cultură au adăugat peste 250 de angajați.

Cu toate acestea, dinamica pozitivă a ocupării nu a fost însoțită de o creștere salarială pe măsură. În perioada 2015–2022, salariile din domeniul cultural au crescut mai lent decât media pe economie: activitățile de creație și interpretare artistică au înregistrat o majorare de (+133,7%), bibliotecile și muzeele de (+134,7%), iar producția cinematografică de (+131,3%), în timp ce media națională a fost de (+137,2%).

Sectorul se confruntă, de asemenea, cu mobilitate profesională redusă, ceea ce crează stabilitate și experiență acumulată, dar poate genera stagnare și rezistență la schimbare. Formarea profesională continuă (FPC) a înregistrat progrese între 2018 și 2024, durata medie crescând de la 23 la 34 de ore/participant, dar rămâne sub media pe economie de 44 de ore. Numărul angajaților care au beneficiat de FPC rămâne limitat (427 persoane, 0,5% din totalul pe economie), iar costul unităților FPC pe salariat este mai mic decât media națională (999,8 lei față de 1968,1 lei), potrivit tabelului nr. 1.

Tabelul nr. 1. Evoluția caracteristicilor formării profesionale continue în sectorul culturii

	Salariați care au participat la cursuri de FPC						
	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Durata medie a formării profesionale continue în sector (ore/participant)	23,0	21,0	33,0	18,0	33,0	25,0	34,0
Durata medie a formării profesionale continue pe economie (ore/participant)	45,0	45,0	41,0	45,0	44,0	45,0	45,0
Arta, activități de recreere și de agrement, pers.	382	531	334	360	427	438	668
% față de total pe economie	0,4%	0,6%	0,4%	0,4%	0,5%	0,5	0,6

Total: activități economice , pers.	90311	95972	77944	89732	88966	93675	99520
Costurile unităților FPC pe un salariat în sector, lei	477,7	456,8	290,9	544,5	754,4	1 043,1	999,8
Costurile unităților FPC medii pe economie, lei	1636,4	1591,1	1111,4	1158,4	1425,4	1 863,2	1 968,1

Totuși, există și exemple pozitive: sistemul de formare profesională continuă din domeniul bibliotecilor a avut un impact semnificativ asupra creșterii performanței și calității serviciilor culturale, contribuind totodată la sporirea satisfacției și implicării angajaților. Principiile și bunele practici ale acestui model ar putea fi extinse și către alte sectoare, precum muzeele sau casele de cultură, generând beneficii similare în ceea ce privește eficiența și calitatea activităților.

În același timp, se evidențiază un deficit de competențe manageriale, fapt ce impune necesitatea dezvoltării programelor de formare în domenii precum leadershipul, comunicarea eficientă, luarea deciziilor, rezolvarea problemelor și delegarea responsabilităților — competențe indispensabile pentru o administrare performantă și sustenabilă a organizațiilor culturale.

Întinerirea cadrelor reprezintă o provocare majoră, determinată de lipsa atractivității sectorului ca domeniu bine plătit. Tinerii calificați sunt adesea atrași de oportunități mai bune în alte sectoare sau peste hotare, ceea ce conduce la pierderea talentelor și a profesioniștilor. Accesul limitat la formare profesională și resurse de dezvoltare determină menținerea acestei tendințe.

De asemenea, este important de menționat că, în Republica Moldova, artiștii, oamenii de creație și liber-profesioniștii din sectorul cultural independent nu beneficiază de un Registru de evidență al oamenilor de creație și nici de un sistem eficient de asigurări sociale sau de protecție a securității sociale. Această situație se datorează lipsei unui statut juridic clar definit pentru această categorie profesională, fapt care accentuează vulnerabilitatea acestora în fața incertitudinilor economice și sociale. În acest context, se impune cu stringență ajustarea cadrului normativ național la standardele internaționale privind asigurarea securității sociale a artiștilor și a lucrătorilor culturali.

Subfinanțarea culturii și mecanisme participative slab dezvoltate. Finanțarea culturii în Republica Moldova se bazează în mare măsură pe resurse publice, ceea ce limitează inițiativa, inovația și posibilitatea de a dezvolta proiecte de amploare. Fondurile alocate de stat și bugetele locale sunt insuficiente pentru toate nevoile sectorului, iar lipsa unor parteneriate public-private sau a fondurilor independente accentuează vulnerabilitatea instituțiilor culturale. Astfel, dependența de finanțarea

publică, precum și transparența limitată în utilizarea mijloacelor financiare restrânge libertatea instituțiilor de a implementa proiecte inovatoare și de a se adapta rapid la cerințele societății.

Ca urmare, finanțarea insuficientă a culturii și patrimoniului cultural perpetuează inegalități sociale și culturale, accentuează lipsa de reprezentare și limitează accesul real al grupurilor vulnerabile la identitate, educație și participare activă. Lipsa/insuficiența resurselor financiare determină concentrarea activităților culturale în marile orașe, lăsând zonele rurale sau periferice fără acces real la inițiative culturale. Printre cele mai afectate grupuri se numără: copii și tineri din mediul rural, comunități defavorizate, minorități etnice (ex: romi), persoanele cu dizabilități.

În anii următori, se urmărește diversificarea surselor de finanțare prin stimularea investițiilor private, crearea unor mecanisme de cofinanțare, încurajarea sponsorizărilor și facilitarea accesului la programe europene precum Programul „Europa Creativă”. Totodată, o transparență sporită și monitorizarea cheltuirii fondurilor publice vor permite utilizarea mai eficientă a resurselor disponibile. Experiența țărilor UE arată că, deși finanțarea bugetară rămâne principala sursă de sprijin, combinarea acestora cu surse private și mecanisme mixte generează sustenabilitate și diversitate în ofertă, crescând accesibilitatea culturii.

În Republica Moldova, bugetul de stat și bugetele locale rămân principalele surse de finanțare, fiind utilizate pentru salarii, funcționarea instituțiilor, achiziționarea de echipamente și dezvoltarea infrastructurii culturale. În perioada 2015-2024, cheltuielile pentru servicii culturale au crescut nominal de la 202,6 milioane lei la 546,2 milioane lei, o majorare de 170%, însă cota parte în totalul cheltuielilor publice rămâne scăzută – 0,7% în 2024, similar cu nivelul din 2016. Deși veniturile generate de serviciile culturale și de utilizarea activelor nefinanciare au înregistrat o creștere semnificativă, acestea continuă să fie modeste în raport cu necesitățile reale ale sectorului.

Situația este precară și în domeniul cinematografiei, unde insuficiența resurselor financiare generează numeroase provocări care împiedică dezvoltarea și afirmarea industriei pe plan internațional. Deși în ultimii ani se observă un interes sporit față de filmul autohton, și o nouă generație de cineaști talentați și pasionați, precum și o creștere a numărului co-producțiilor cinematografice, realitățile economice, instituționale și tehnice continuă să limiteze considerabil potențialul creativ și competitiv al cinematografiei naționale. Bugetele alocate de stat rămân modeste și nu acoperă costurile reale ale unei producții cinematografice de calitate. Finanțarea anuală de peste 760 mii euro, oferită de stat prin intermediul Centrului Național al Cinematografiei este insuficientă pentru realizarea unor filme capabile să concureze pe piața internațională.

Finanțarea sectorului neguvernamental și a organizațiilor culturale independente a crescut constant, contribuind semnificativ la dezvoltarea identității culturale, educarea publicului și promovarea valorilor sociale. Bugetele locale au înregistrat, de asemenea, creșteri considerabile, de la 21,8 milioane lei în 2016 la 149 milioane lei în 2024, însă gestionarea eficientă rămâne o provocare, exemplificată de variațiile veniturilor și cheltuielilor din municipiul Chișinău. Totodată, organizațiile mici sau grupurile informale nu au expertiza sau resursele necesare pentru a accesa finanțări nerambursabile. Prin urmare, inițiativele culturale cu potențial transformator nu pot fi

materializate. În consecință, deși sectorul cultural al Republicii Moldova înregistrează progrese vizibile, acesta continuă să se confrunte cu limitări majore de ordin financiar, ce împiedică valorificarea deplină a potențialului creativ și consolidarea prezenței culturale a țării pe plan internațional.

Subreprezentarea sectorului cultural independent. Deși acest sector are un potențial semnificativ pentru dezvoltarea pe termen lung a culturii, acesta se confruntă cu vulnerabilități sistemice: finanțare insuficientă, resurse umane și infrastructură limitate, lipsa unor politici de sprijin eficiente, acces dificil la informații relevante și absența unor mecanisme de protecție socială pentru artiști și lucrători culturali. Totodată, sectorul se confruntă cu o insuficiență a spațiilor disponibile pentru desfășurarea și dezvoltarea activităților culturale, ceea ce limitează capacitatea organizațiilor independente de a-și consolida prezența și de a derula proiecte sustenabile. De asemenea, lipsa unor mecanisme coerente de promovare și susținere a activităților acestora reduce vizibilitatea și impactul lor în comunitate. Aceste deficiențe reduc competitivitatea și capacitatea organizațiilor independente de a accesa finanțări europene, de a coopera la nivel internațional și de a contribui la inovare culturală. În același timp, vizibilitatea redusă a sectorului, mai ales în zonele rurale, limitează implicarea publicului și participarea societății civile la procesele decizionale.¹

În Uniunea Europeană, politicile publice urmăresc crearea unui cadru favorabil pentru societatea civilă, acordarea de burse și consolidarea capacităților activiștilor civici, precum și dezvoltarea ecosistemelor pentru economia socială și antreprenoriatul cultural. Programul „Europa Creativă”, prin componentele sale cultură, media și intersectorial, promovează cooperarea între organizațiile culturale și artiștii europeni, susținând patrimoniul cultural, artele spectacolului și sectorul audiovizual.

Participarea și consumul cultural redus în Republica Moldova constituie o provocare semnificativă la nivel național, cu impact direct asupra accesului și implicării cetățenilor în viața culturală. Fenomenul este marcat de disparități regionale și dificultăți structurale care afectează atât populația urbană, cât și pe cea rurală. O provocare majoră reprezintă repartizarea inegală a serviciilor culturale și a accesului la patrimoniul cultural. În multe localități, în special cele din mediul rural și periferic, cetățenii dispun de oportunități limitate de a participa la activități culturale, ceea ce creează un decalaj semnificativ între zonele țării.

În contextul războiului hibrid, afirmarea culturală devine un element cheie al rezilienței naționale și al apărării spațiului informațional. Produsele și serviciile culturale au un rol crucial în contracararea dezinformării și propagandei ostile, care nu afectează toate categoriile sociale în mod egal. Grupurile vulnerabile, inclusiv persoanele în vârstă, tinerii din medii rurale sau defavorizate, minoritățile etnice sau lingvistice, dar și anumite segmente ale diasporei sunt mult mai expuse la manipulare mediatică și la narative distorsionate despre identitate, istorie, apartenență și viitorul țării. Barierele de acces la educație critică, la surse verificate de informații sau la produse culturale de calitate fac ca aceste comunități să fie ținte predilecte ale campaniilor de dezinformare.

¹ <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://mc.gov.md/sites/default/files/file-cloud/rap-fin-strat-2030.pdf>

Un alt obstacol reprezintă interesul scăzut al autorităților locale pentru dezvoltarea și susținerea activităților culturale, inclusiv a celor legate de patrimoniu cultural. În numeroase localități, cultura este percepută ca un domeniu secundar, cu puține beneficii economice imediate, ceea ce limitează prezența producțiilor teatrale, concertistice și a altor evenimente culturale în zonele izolate. În același timp, tehnologiile informaționale au schimbat modul de consum cultural, competiția dintre accesul digital și participarea fizică la evenimente fiind tot mai vizibilă. Lipsa conștientizării responsabilității comunităților și a cetățenilor în organizarea vieții culturale și protejarea patrimoniului cultural imaterial contribuie la neglijarea tradițiilor și valorilor locale.

În contextul expansiunii accelerate a noilor forme de divertisment digital, precum rețelele sociale, platformele de streaming sau jocurile video – se constată o scădere semnificativă a interesului copiilor și tinerilor față de cultura tradițională. Această tendință pune presiune asupra instituțiilor culturale, care sunt nevoite să se adapteze la noile preferințe ale publicului prin dezvoltarea infrastructurii culturale digitale. Investițiile în digitalizarea conținutului cultural, crearea de produse interactive și accesibile online, precum și promovarea acestora prin canale moderne de comunicare devin imperative pentru creșterea consumului cultural în rândul noilor generații.

Pe de altă parte, digitalizarea rapidă a vieții culturale riscă să adâncească anumite forme de excluziune socială, în special în rândul persoanelor vârstnice. Accesul deficitar la infrastructura culturală digitală, corelat cu nivelul scăzut al competențelor digitale, creează o barieră semnificativă în participarea activă a seniorilor la viața culturală. Această problemă este cu atât mai gravă cu cât numărul persoanelor în etate, care nu dețin abilități digitale, este în continuă creștere. În acest sens, este necesară nu doar extinderea infrastructurii culturale digitale, ci și implementarea unor programe de alfabetizare digitală adresate grupurilor vulnerabile, în special seniorilor, pentru a asigura participarea echitabilă la viața culturală în era digitală.

Infrastructura culturală insuficient dezvoltată limitează participarea activă a cetățenilor. Spațiile culturale trebuie să fie accesibile, bine dotate și atractive, pentru a stimula interesul și implicarea publicului. În plus, lipsa unor politici clare de incluziune culturală pentru regiuni precum UTA Găgăuzia sau localitățile din stânga Nistrului reduce accesul la resurse culturale și activități menite să sprijine dezvoltarea locală. De asemenea, abilitățile manageriale scăzute în promovarea participării culturale afectează eficiența inițiativelor și programele derulate de instituțiile culturale. Factorii sociali, precum sărăcia și lipsa locurilor de muncă, rămân principalele bariere pentru implicarea activă în viața culturală. Pentru mulți, satisfacerea nevoilor de bază reprezintă prioritatea principală, iar excluderea socială reduce participarea în spațiile publice. Cu toate acestea, potrivit raportului „Evaluarea sectorului cultural din Republica Moldova în perspectiva elaborării Strategiei pentru cultură și patrimoniu – 2030”², majoritatea populației manifestă o percepție pozitivă față de oferta culturală existentă: 77,8% dintre respondenți consideră serviciile culturale satisfăcătoare, bune sau foarte bune. Totodată, 22,9% dintre aceștia apreciază că îmbunătățirea infrastructurii culturale și crearea unor condiții mai confortabile ar contribui semnificativ la creșterea participării publicului la evenimente culturale. Așteptările

² <https://mc.gov.md/sites/default/files/file-cloud/rap-fin-strat-2030.pdf>

	comunității sunt legate de elaborarea unor politici care să promoveze responsabilitatea cetățenilor față de viața culturală, de îmbunătățirea infrastructurii, de finanțarea adecvată a culturii și de promovarea participării active în toate regiunile țării. Diplomație culturală slab valorificată. În Republica Moldova mulți ani la rând, diplomația culturală a fost tratată ca o componentă secundară în cadrul politicilor publice, lipsită de o viziune unitară și de resurse adecvate. Totuși, în contextul geopolitic actual, marcat de provocările războiului hibrid, de procesele de globalizare și de intensificarea dialogului intercultural, diplomația culturală capătă o importanță strategică tot mai mare. Parcursul european al Republicii Moldova impune adoptarea unei abordări coerente și proactive în promovarea culturii naționale pe plan internațional. Astăzi, cultura trebuie recunoscută ca un instrument esențial de „soft power”, capabil să contribuie la consolidarea identității naționale și europene, la promovarea imaginii Republicii Moldova peste hotare și la dezvoltarea relațiilor internaționale bazate pe valori comune. Inegalități socio-economice împiedică participarea activă a tinerilor talentați din medii vulnerabile în proiecte internaționale sau mobilități culturale. Lipsa sprijinului instituțional și a fondurilor dedicate pentru proiecte culturale independente face ca doar o parte restrânsă a actorilor culturali, în special din municipiul Chișinău să beneficieze de oportunități internaționale. Deși participarea artiștilor și a instituțiilor culturale în rețelele internaționale rămâne limitată, există semnale clare ale unui potențial de afirmare, cum ar fi integrarea în platforma „Europeana” sau aderarea la organizații internaționale de profil. Aceste exemple demonstrează că, în prezența unui sprijin instituțional și a unor politici culturale bine calibrate, cultura națională poate deveni un vector de imagine și influență. Diaspora moldovenească (estimată la aproximativ o treime din populația totală a țării) joacă un rol crucial în promovarea culturii naționale peste hotare. În acest context, studiul sociologic „<i>Cartografierea Asociațiilor din Diasporă</i>”³, realizat de Biroul Relații cu Diaspora în anul 2021, relevă că principalul obiectiv al asociațiilor diasporei și al grupurilor de inițiativă este promovarea culturii, cu accent pe păstrarea și transmiterea tradițiilor și obiceiurilor. Aproape jumătate dintre respondenți au indicat cultura ca domeniu prioritar, iar 65% au inclus-o printre primele trei direcții principale de activitate ale organizațiilor lor. Cu toate acestea, sprijinul oferit inițiativelor culturale ale diasporei rămâne fragmentat și deseori îngreunat de birocrăție, ceea ce afectează coeziunea identitară și crește riscul de asimilare culturală, în special în rândul noilor generații.
4. Scopul elaborării documentului de politici publice	Elaborarea de implementare, pentru anii 2026 -2030, a Strategiei Naționale pentru Cultură și Patrimoniu pentru anii 2025-2035 este determinată de necesitatea alinierii politicilor culturale la dinamica schimbărilor contextuale de ordin social, economic și geopolitic, atât la nivel regional, cât și internațional. Totodată, Programul asigură continuitatea procesului de planificare strategică pe termen mediu în vederea implementării coerente a Strategiei Naționale pentru Cultură și Patrimoniu pentru anii 2025–2035. Fundamentarea acestuia are la bază lecțiile învățate din politicile culturale

³chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://brd.gov.md/wp-content/uploads/2024/10/studiu_sociologic_cartografierea_asociatiilor_din_diaspora.pdf

	anterioare, standardele internaționale relevante, inclusiv cele reflectate în <i>acquis-ul</i> UE, precum și bunele practici aplicate în domeniu, cu scopul de a răspunde în mod adecvat necesităților actuale ale sectorului culturii și patrimoniului cultural. Elaborarea Programului de implementare, pentru anii 2026-2030, a Strategiei Naționale pentru Cultură și Patrimoniu pentru anii 2025-2035 este prevăzută în Programul Național de Aderare a Republicii Moldova la Uniunea Europeană pentru anii 2025-2029, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 306/2025 (Clusterul 3. Competitivitate și creștere inclusivă, Capitolul 26. Educație și cultură, acțiunea nr. 46), Planul Național de Reglementări pentru anul 2025 (Hotărârea Guvernului nr. 841/2024, acțiunea nr. 422). Operaționalizarea Programului pentru anii 2026 -2030, a Strategiei Naționale pentru Cultură și Patrimoniu pentru anii 2025-2035 se va baza pe cele 5 priorități strategice (obiective generale) stabilite în Strategie, cu accent pe: - consolidarea și alinierea cadrului normativ și instituțional în conformitate cu standardele UE, UNESCO și ale Consiliului Europei pentru acces echitabil la cultură, precum și protejarea și valorificarea patrimoniului cultural; promovarea participării culturale active prin susținerea inițiativelor civice, voluntariatului și implicării cetățenilor în conservarea patrimoniului cultural; - digitalizarea prin dezvoltarea platformelor culturale online pentru promovarea creației artistice și a patrimoniului cultural și dezvoltarea sistemelor informaționale privind patrimoniul cultural; - restaurarea și valorificarea monumentelor istorice și integrarea în circuitele turistice și educaționale; - crearea și consolidarea sistemului național de formare, certificare și perfecționare profesională în domeniul patrimoniului cultural; - susținerea mobilității profesionale, a rezidențelor artistice și a schimburilor academice; - promovarea cercetării și inovării în domeniul patrimoniului cultural prin proiecte interdisciplinare; - diversificarea surselor de finanțare pentru cultură și patrimoniu cultural prin parteneriate public–private, mecanisme de cofinanțare, sponsorizări și atragerea fondurilor externe; - promovarea patrimoniului cultural și a creației contemporane pe plan european și internațional; consolidarea diplomației culturale și implicarea activă a diasporei prin valorificarea potențialului său creativ și profesional ș.a.
5. Concordanța cu documentele de politici publice, de planificare și angajamentele internaționale	La baza obiectivelor trasate în Program vor fi prioritățile din domeniul culturii, asumate în Programul de guvernare „UE, Pace, Dezvoltare”, precum și prevederile Strategiei naționale de dezvoltare „Moldova Europeană 2030”, contribuind astfel la transpunerea directă a OG 4. Ridicarea nivelului de cultură și de dezvoltare personală, precum și obiectivelor specifice: OS 4.1. Extinderea accesului la oportunități și activități culturale; OS. 4.2 Punerea în valoare a patrimoniului, tradițiilor și a diversității culturale; OS. 4.3. Asigurarea oportunităților de dezvoltare personală și cetățenie activă. Totodată, Programul va contribui la realizarea indirectă a altor obiective generale,

stabilite în SND: OG 1. Creșterea veniturilor din surse durabile și atenuarea inegalităților; OG. 3. Garantarea educației corespunzătoare și de calitate pentru toți pe tot parcursul vieții; OG 7. Asigurarea unei guvernări eficiente, incluzive și transparente și OG 9. Promovarea unei societăți pașnice și sigure.

Programul vine în concordanță cu Obiectivele de Dezvoltare Durabilă ale ONU (ODD) și a ȋntelilor strategice: ODD 4: Educație de calitate; ODD 5: Egalitatea de gen; ODD 8: Muncă decentă și creștere economică; ODD 9: Industrie, inovație și infrastructură, ODD 11: Orașe și comunități durabile; ODD 12: Consum și producție responsabile; ODD 13: Acțiune asupra climei; ODD 16: Pace, justiție și instituții puternice; ODD 17: Parteneriate pentru obiective.

În contextul implementării cerințelor de aderare la Uniunea Europeană, de implementare, pentru anii 2026 -2030, a Strategiei Naționale pentru Cultură și Patrimoniu pentru anii 2025-2035 va contribui la realizarea prevederilor **Acordului de Asociere Republica Moldova – Uniunea Europeană** (Capitolul 25. Cooperarea în domeniul culturii, al politicii audiovizuale și al mass-media și Capitolul 19. Turism), precum și prevederile **Agendei de Asociere Republica Moldova – Uniunea Europeană 2021 -2027** (Capitolul 21. Cultură, politică audiovizuală și mass-media și Capitolul 17. Turism).

Prevederile Programului sunt corelate și cu alte documente de politici publice, care abordează probleme conexe, precum:

- **Programul național de dezvoltare a industriilor creative „Moldova Creativă” pentru anii 2024-2027**, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 187/2024;
- **Strategia de dezvoltare „Educația 2030”**, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 114/2023 (OG 1. Racordarea educației la cerințele și nevoile pieței muncii din perspectiva dezvoltării sustenabile, prin restructurarea mecanismelor de dezvoltare a capitalului uman; OG 8. Promovarea inovațiilor și a schimbărilor în educație prin dezvoltarea cercetării științifice);
- **Strategia de dezvoltare a sectorului de tineret „Tineret - 2030”**, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 168/2023 (OG 1. Creșterea numărului de tineri care beneficiază de programe calitative de tineret prin consolidarea capacităților în cadrul sectorului și profesionalizarea resurselor umane; OG 2. Creșterea nivelului de participare și implicare civică prin programe de instruire, capacitate și împuternicire a tinerilor; OG 3. Valorificarea potențialului tinerilor de a realiza inițiative de inovație socială și dezvoltare comunitară prin instrumente de suport financiar și material);
- **Programului național în domeniile cercetării și inovării pentru anii 2024-2027**, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 1049/2023 (OG 1. Consolidarea sistemului de cercetare și inovare; OG 3. Integrarea în Spațiul European al Cercetării);
- **Strategia națională de dezvoltare economică 2030**, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 393/2024 (OG 1. Crearea unui mediu favorabil pentru antreprenariat și investiții și pregătirea economiei pentru aderarea la Uniunea Europeană; OG 2. Extinderea și diversificarea sectorului de servicii cu valoare adăugată pentru export);
- **Strategia națională de dezvoltare regională a Republicii Moldova pentru anii 2022-2028**, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 40/2022 (OG 1. Creșterea competitivității și ocupării forței de muncă a regiunilor; OG 2. Sporirea coeziunii

teritoriale și prevenirea excluziunii; OG 3. Îmbunătățirea mecanismelor și instrumentelor de coordonare și implementare a politicii naționale de dezvoltare regională);

- **Programul național privind asigurarea respectării drepturilor omului pentru anii 2024-2027**, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 164/2024; (OG 12. Drepturi culturale asigurate);
- **Strategia de consolidare a relațiilor interetnice în Republica Moldova pentru anii 2017-2027**, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 1464/2016 (domenii prioritare: 1) Participarea la viața publică; 2) Limba ca mijloc de integrare: politicile privind limba de stat și limbile minoritare și domeniul 3) Dialogul intercultural și apartenența civică la statul Republica Moldova);
- **Programul privind îmbătrânirea activă și sănătoasă pentru anii 2023-2027**, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 434/2023 (OG 2. Consolidarea cadrului de politici și instituțional în vederea sporirii oportunităților de îmbătrânire sănătoasă și activă prin crearea mediilor prietenoase cu vârsta și integrarea îmbătrânirii în domeniile vieții sociale; OG 3. Creșterea numărului persoanelor vârstnice care participă în programe, servicii și activități comunitare pentru împuternicirea lor);
- **Programul național „Diaspora” pentru anii 2024 -2028**, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 1032/2023 (OS1. Susținerea implicării diasporei în păstrarea, dezvoltarea și afirmarea identității culturale și lingvistice a Republicii Moldova);
- **Strategia securității naționale**, aprobată prin Hotărârea Parlamentului nr. 391/2023 (O. 33. Îmbunătățirea politicilor de integrare în societate a minorităților naționale și a grupurilor etnice; O.41. Dezvoltarea alfabetizării mediatice și a gândirii critice prin programe educaționale formale și nonformale; O.42. Asigurarea unor oportunități de informare obiectivă și de integrare în spațiul informațional autohton a minorităților naționale și a grupurilor etnice);
- **Strategia națională de apărare a Republicii Moldova**, aprobată prin Hotărârea Parlamentului nr. 319/2024 (OG 4. Consolidarea credibilității strategice a Republicii Moldova ca furnizor de securitate regional și internațional și un partener de încredere; OS 18. Dezvoltarea culturii de securitate și apărare și asigurarea transparenței, și eficienței managementului apărării; OS 21. Realizarea angajamentelor internaționale, inclusiv cele asumate prin respectarea tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte);
- **Programul național privind integrarea etapizată a străinilor, inclusiv a persoanelor strămutate în Republica Moldova, pentru perioada 2025-2027**, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 285/2025 (OS 2. Diversificarea până în anul 2027 a accesului la măsuri de asistență socială pentru străinii aflați în situație de dificultate și îmbunătățirea nivelului de incluziune socială a acestora, cu accent pe nevoile specifice ale femeilor și fetelor; OS 6. Punerea în aplicare a cel puțin 6 măsuri culturale pentru incluziunea străinilor până în anul 2027);
- **Strategia națională de reducere a riscului dezastrelor pentru perioada 2024-2030**, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 804/2024 (OG 3. Investiții pentru reducerea riscurilor și în creșterea rezilienței la dezastre; OG 4. Consolidarea pregătirii și asigurarea răspunsului la urgențe și dezastre, urmate de restabilirea situației la un nivel mai înalt decât cel de până la impact; OG 5. Sporirea cooperării

	internaționale și regionale în domeniul reducerii riscurilor și managementului dezastrelor); - Strategia de Mobilitate 2030, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 589/2024 (OG 1. Îmbunătățirea gestionării activelor rutiere, reabilitarea și modernizarea în continuare a rețelei de drumuri și sprijinirea transportului rutier sigur și sustenabil); - Strategia de transformare digitală a Republicii Moldova 2023-2030, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 650/2023 (OG 1. Dezvoltarea unei societăți digitale; OG 3. Crearea unei economii digitale inovatoare și reziliente); - Strategia de mediu pentru anii 2024-2030, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 409/2024 (OG 5. Protejarea, restaurarea și promovarea utilizării durabile a biodiversității și a ecosistemelor naturale); - Strategia de dezvoltare a sistemului statistic național pentru perioada 2023-2030, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 954/2022.
6. Concordanța cu strategiile sectoriale de cheltuieli în contextual CBTM	O parte din resursele financiare necesare implementării Programului urmează a fi alocate din bugetul public național, prin intermediul următoarelor subprograme ale CBTM 2026 – 2028: - 8501 „Politici și management în domeniul culturii”; - 8502 „Dezvoltarea culturii”; - 8503 „Protejarea și punerea în valoare a patrimoniului cultural național”; - 8504 „Susținerea culturii scrise”; - 8506 „Odihnă și agrement”; - 8510 „Susținerea cinematografiei” - 6602 „Dezvoltarea turismului” Luând în considerare caracterul complex și specific al obiectivelor și măsurilor cuprinse în Program, implementarea acestuia într-un mod eficient necesită o abordare bazată pe sinergia și complementaritatea resurselor financiare publice, cât și cele atrase din surse externe. Astfel, urmează a fi identificate surse suplimentare de finanțare: granturi, finanțarea prin proiecte de susținere și creștere a capacităților.
7. Perioada planificată pentru elaborarea Programului	Ministerul Culturii va elabora proiectul Programul de implementare, pentru anii 2026 - 2030, a Strategiei Naționale pentru Cultură și Patrimoniu pentru anii 2025-2035 până la finele trimestrului IV, 2025.
8. Părțile implicate	Proiectul Programului va fi elaborat de Ministerul Culturii, în colaborare cu Biroul Regional UNESCO pentru Știință și Cultură în Europa (cu susținerea Delegației UE în Republica Moldova) și cu implicarea următoarelor autorități ale administrației publice centrale: Ministerul Educației și Cercetării; Ministerul Afacerilor Externe; Ministerul Afacerilor Interne; Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale; Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării; Ministerul Muncii și Protecției Sociale; Ministerul Apărării; Ministerul Finanțelor; Ministerul Energiei;

	Ministerul Mediului; Cancelaria de Stat (Biroul Relații cu Diaspora; Biroul pentru Integrare Europeană; Biroul politici pentru reintegrare). De asemenea, în funcție de intervențiile necesare în domeniile vizate de Program, vor fi implicate, după caz și alte entități: Centrul pentru Comunicare Strategică și Combatere a Dezinformării; Agenția Relații Interetnice; Agenția de Stat pentru Proprietate Intelectuală; Biroul Național de Statistică; Agenția pentru Guvernare Electronică; Agenția Geodezie, Cartografie și Cadastru; Agenția Servicii Publice; Congresul Autorităților Locale din Moldova; Academia de Științe a Moldovei; Serviciul de evidență și circulație a bunurilor culturale mobile; Oficiul Național de Dezvoltare a Culturii; Centrul Național al Cinematografiei; Centrul Național de Cultură Tradițională; Institutul Patrimoniului Cultural; Agenția de Inspectare și Restaurare a Monumentelor; Agenția Națională Arheologică; Rezervația cultural-naturală „Orheiul Vechi”; Oficiul Național al Turismului; Uniunile de creație; Organizațiile necomerciale ș.a. Documentul va fi supus consultărilor publice și pe platformele consultative sectoriale permanente (cultură și patrimoniu cultural) instituite pe lângă Ministerul Culturii. În baza recomandărilor și propunerilor parvenite, ministerul va asigura un proces participativ de consultare publică a Programului prin organizarea consultărilor la fiecare etapă de elaborare, asigurând respectarea principiului egalității și nediscriminării, și implicit a dezideratului de <i>a nu lăsa pe nimeni în urma</i> proceselor de dezvoltare. Întregul proces se va realiza transparent, activ și participativ, utilizând mai multe mecanisme: focus-grupuri, ședințe ale grupurilor de lucru, chestionarea grupurilor țință/vulnerabile, diseminarea informațiilor prin canalele mass-media ș.a., precum și în strictă conformitate cu prevederile Legii nr. 100/2017 cu privire la actele normative, Legii nr. 239/2008 privind transparența în procesul decizional, Hotărârii Guvernului nr. 967/2016 cu privire la mecanismul de consultare publică cu societatea civilă în procesul decizional, precum și alte acte normative care prevăd mecanismul de elaborare, consultare și promovare a documentelor de politici publice.
--	---